

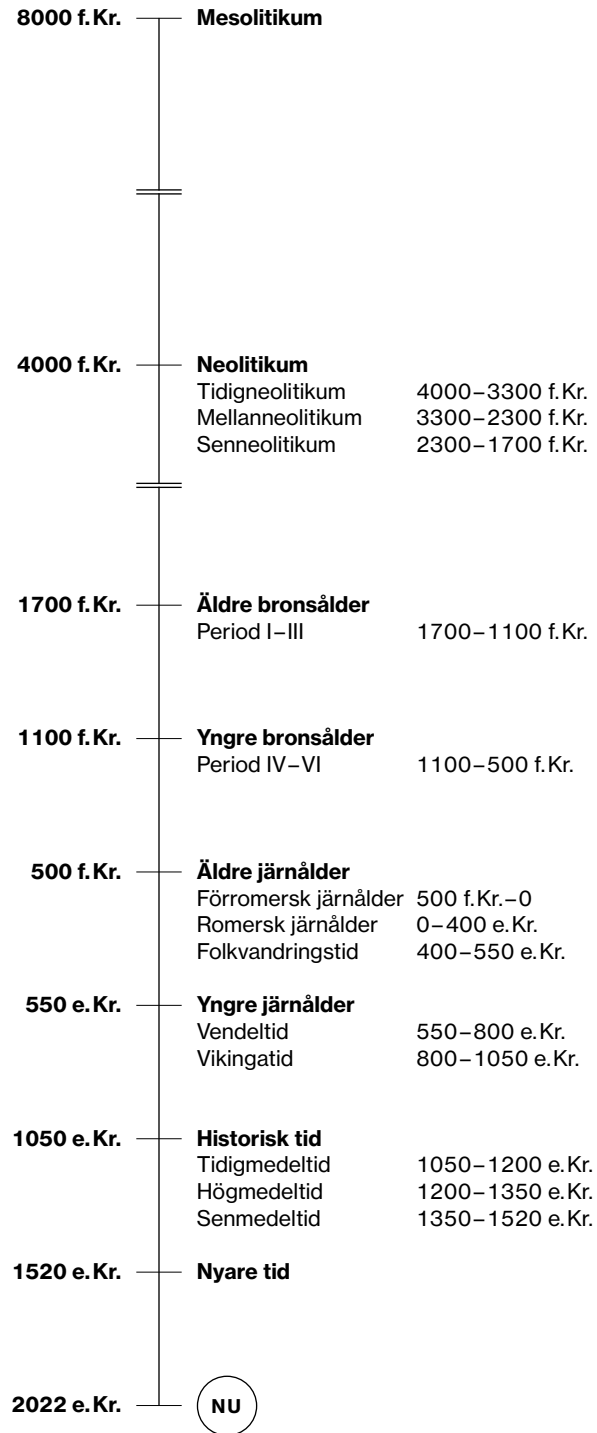
Nya vattenserviser i Generalsgatan, Norrköping

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2009:7173, stadslager
Ruddammen 8
Norrköpings stad
Norrköpings kommun
Östergötlands län
Östergötland

Av FREDRIC WIRBRAND

ARKEOLOGISK
PERIODINDELNING
FRÅN
STENÅLDER
TILL
NUTID

Nya vattenserviser i Generalsgatan, Norrköping

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning L2009:7173, stadslager
Ruddammen 8
Norrköpings stad
Norrköpings kommun
Östergötlands län
Östergötland

Av FREDRIC WIRBRAND

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD
STORA GATAN 41
722 12 VÄSTERÅS

Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2022

Samtliga foton av Fredric Wirbrand.

OMSLAG

Schaktet från sydväst. Västra delen återfylld till hälften.

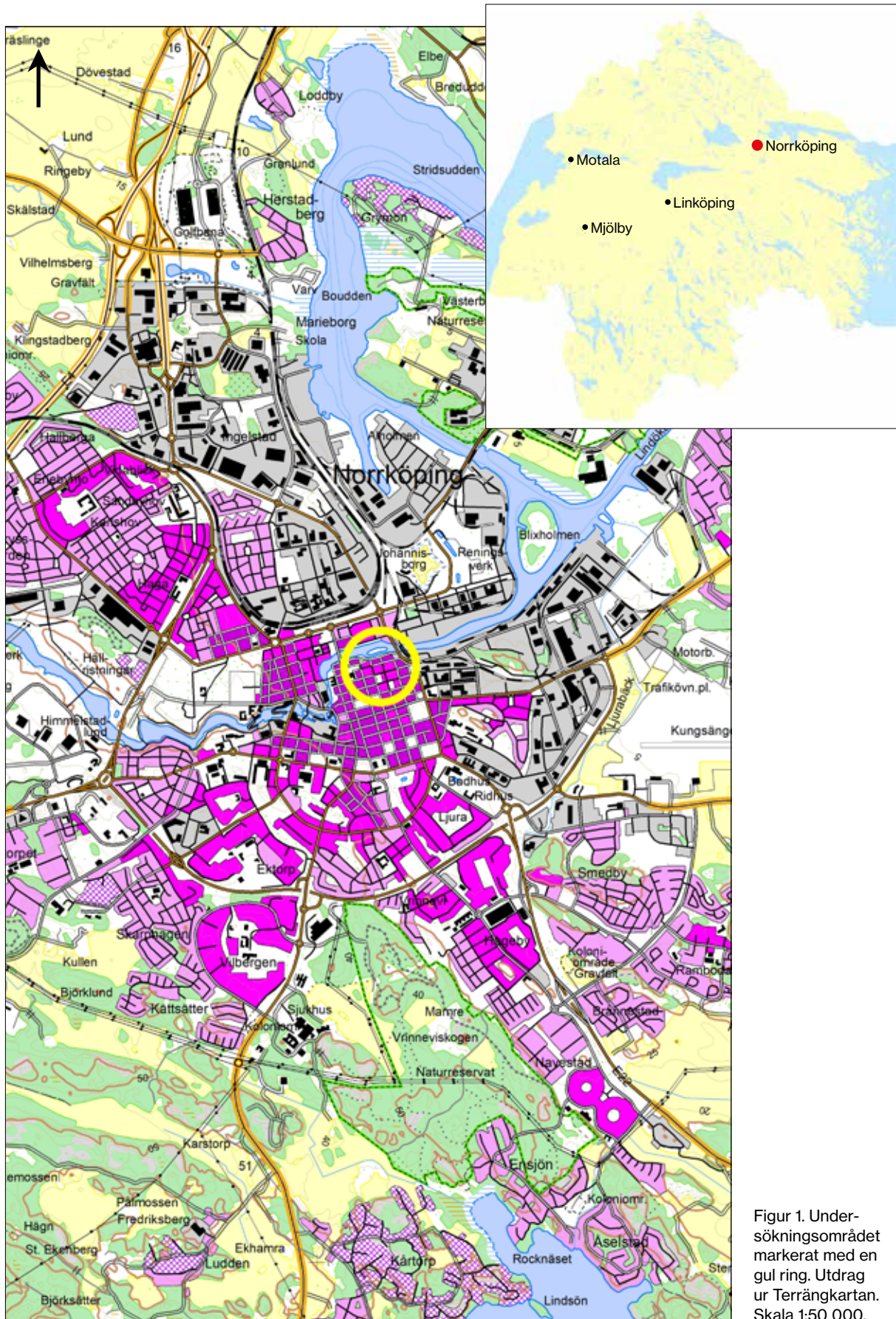
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 828988 och 850434.

ISBN 978-91-8041-080-9

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Historisk bakgrund	6
Tidigare undersökningar	7
Syfte och målsättning	8
Metod och genomförande	8
Undersökningsresultat	9
Tolkning och utvärdering	10
Referenser	12
Kart- och arkivmaterial	12
Litteratur	12
Tekniska och administrativa uppgifter	13
Bilagor	14
Bilaga 1. Schakttabell	14
Bilaga 2. Kontexttabell	14

Figur 1. Under-sökningsområdet markerat med en gul ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

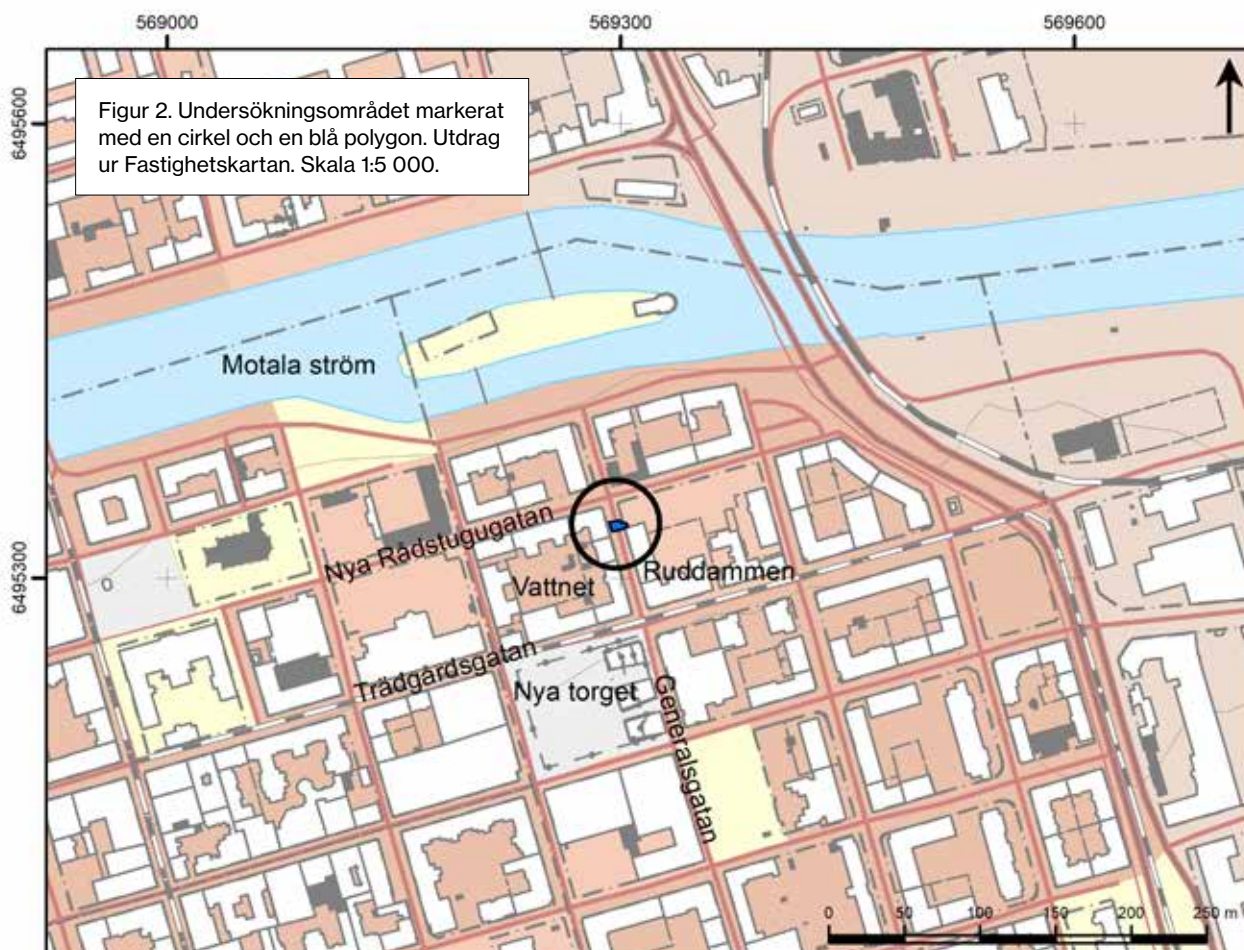
Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) utförde i juni 2022 en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Generalsgatan intill kvarteret Ruddammen i Norrköping. Ett 57 m² stort schakt grävdes för vattenserviser som skulle gå från en stamledning i gatan in till fastigheten Ruddammen 8. En mindre yta med bevarade kulturlager framkom under den östra trottoaren, och i kanten av kvarteret påträffades en husgrund från en byggnad som har stått utmed Generalsgatan under 1800-talet. Annars var alla arkeologiska lämningar bortschaktade i samband med sena tiders markarbeten. Inga fynd påträffades.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning i Generalsgatan intill kvarteret Ruddammen i centrala Norrköping. Området låg inom fornlämning L2009:7173, Norrköpings historiska stadslager. Undersökningen utfördes den 14–17 juni 2022 och föranleddes av att Nodra AB skulle anlägga nya serviser för vatten och spillvatten från stamledningar i Generalsgatan in till fastigheten Ruddammen 8. Beslut om undersökning fattades av Länsstyrelsen i Östergötlands län (dnr 431-21872-2021, beslutsdatum 2022-02-17). Projektledare för undersökningen var Fredric Wirbrand som även har författat denna rapport.

Topografi och fornlämningsmiljö

Det aktuella undersökningsområdet låg i Generalsgatan något söder om korsningen med Nya Rådstugugatan, mellan kvarteren Ruddammen och Vattnet (figur 2). I norra delen av kvarteret Ruddammen fanns en gruslagd parkeringsplats som omgärdades av en rabatt med odlade buskar, annars kännetecknas området av 3–4 våningar höga bostadshus. Undersökningsplatsen låg cirka 10 meter över havet.

Historisk bakgrund

I området kring undersökningsområdet ska under 1500- och början av 1600-talet trädgården till den gamla borgen Norrköpingshus ha legat. Borgen brann ner 1604 och under decennierna där efter ersattes trädgården av bebyggda kvarter. Arvet efter trädgården syns dock fortfarande i namn såsom Trädgårdsgatan och kvarteret Köks-trädgården (tidigare Trädgården, utgörs idag helt av Nya torget). Kvarteret Ruddammens namn kommer efter de fiskdammar som ska ha funnits i trädgården, där odlades karpfisken ruda (Kristensson 2018:46). Generalsgatan nämns första gången 1769, men vilken general som gatans namn syftar på är omdebatterat. Kanske bodde någon av generalerna som bevistade riksdagen som hölls i Norrköping 1769 längs med gatan? Annars före-

slog Arthur Nordén bland annat att namnet kan komma från generalen och landshövdingen greve Johan Cronhielm (1707–1782) som var en känd person i staden vid den tiden (Kristensson 2016:47). I kvarteret Ruddammen låg under andra halvan av 1800-talet Norrköpings arbetsinrättning (figur 3). Det var en anstalt där stadens arbetslösa försörjdes och sattes i arbete. I en byggnad som idag fortfarande står utmed Generalsgatan, precis intill det aktuella undersökningsområdet, låg enligt 1879 års karta den del av arbetsinrättningen som var avsedd för kvinnor. I sydöstra hörnet av kvarteret ska det vid mitten av 1800-talet också ha legat en gästgivargård.

Tidigare undersökningar

Flera arkeologiska undersökningar har ägt rum i kvarteret Ruddammen. En yta i södra delen av kvarteret var föremål för en förundersökning och en efterföljande undersökning 2010. Då påträffades både odlingslämningar och bebyggelse från 1600-talet fram till nutid. Lämningsarna kunde delas in i sex faser, och spår efter stadsbränderna 1655 och 1719 syntes i materialet. De äldsta lämningarna som undersöktes var odlingslager, och innan stadsbranden 1655 verkade endast enklare träbebyggelse ha funnits på platsen. Efter 1655 syntes spår efter den nya stadsplanen och ett stort stenhus uppfördes. Ytterligare ny bebyggelse tillkom efter 1719 och under 1700-talet odlades även tobak och medicinalväxter i kvarteret (Bertheau & Dardel 2010; Carlsson & Runer 2012).

Ännu en förundersökning genomfördes i norra delen av kvarteret Ruddammen under 2016. Då påträffades lämningar från framför allt 1600- och 1700-talet. Bland annat undersöktes husgrunder, källare och odlingskontexter (Romedahl 2017).

Under 2001 utfördes både en för- och en slutundersökning på tre tomter i kvarteret Vattnet. Då påträffades en stenkällare från 1600-talet (Karlsson m.fl. 2001). Vid en förundersökning på Nya torget samma år framkom odlingslager, men inga andra lämningar (Sundberg 2001).

Syfte och målsättning

Syftet med den arkeologiska undersökningen var i första hand att se till att fornlämningen berördes i så liten omfattning som möjligt. De lämningar som framkom vid schaktningen skulle dokumenteras avseende karaktär och omfattning, samt om möjligt dateras.

Metod och genomförande

Ett schakt grävdes i Generalsgatan, cirka 12 meter söder om korsningen med Nya Råd-
stugugatan (figur 4). Schaktet var 11 meter långt, 6 meter brett och som mest 3 meter djupt. Den uppgrävda ytan var cirka 57 m² stor.

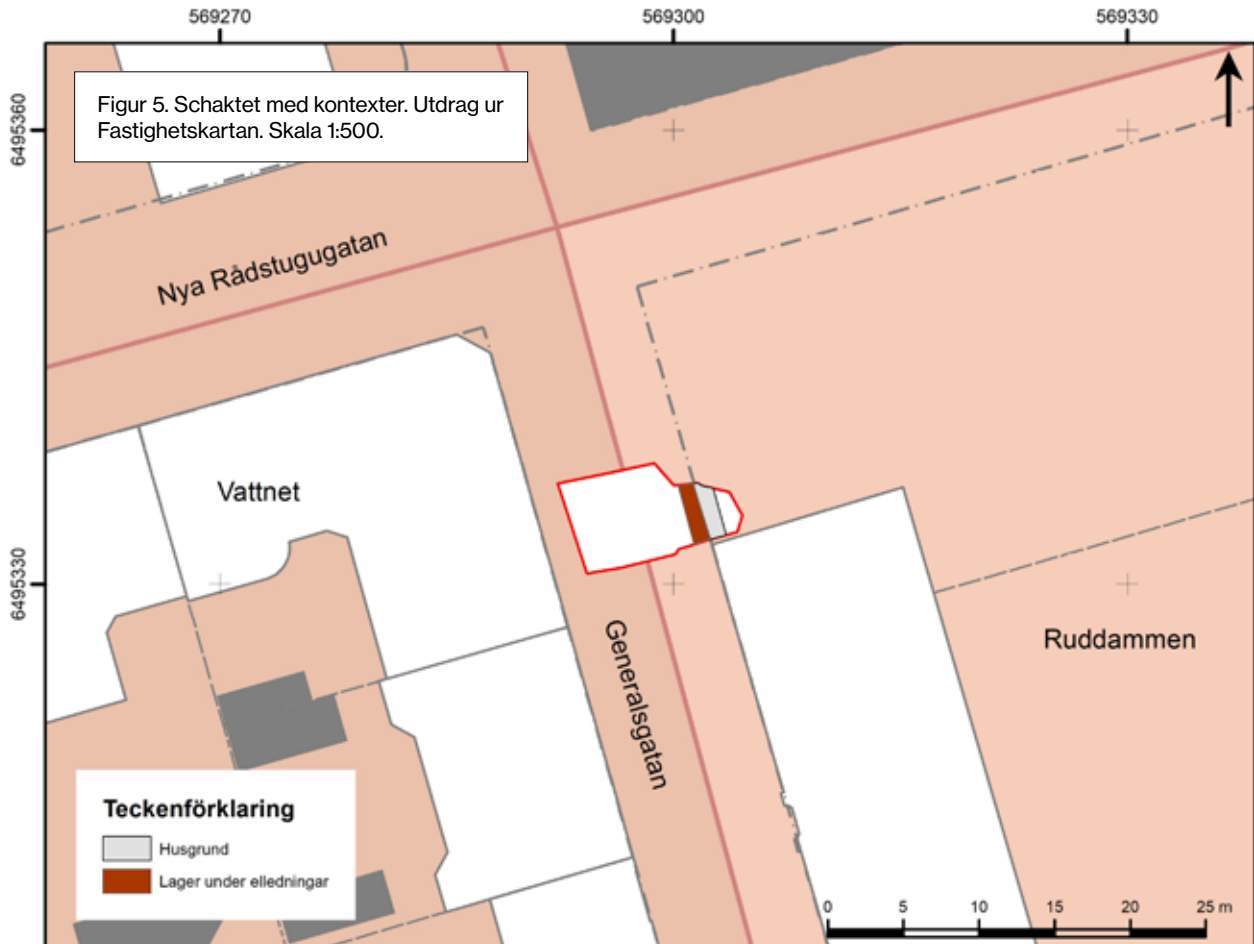

Figur 4. Undersökningsområdet från söder efter att asfalten skurits, men innan schaktningen började.

Schaktet gick från västra trottoarkanten, över hela gatan och östra trottoaren och slutade i en rabatt med odlade buskar cirka 1 meter in i fastigheten i öster. Schaktet och alla arkeologiska kontexter mättes in med RTK-GPS. Alla kontexter fotograferades och dokumenterades med text.

Undersökningsresultat

I västra delen av schaktet, under gatan, hade alla arkeologiska lämningar bortschaktats i samband med sentida markarbeten. Flera rör och ledningar samt en fjärrvärmekulvert löpte här längs med gatan i nord-sydlig riktning.

Under den östra trottoaren fanns nedgrävda elkablar, men under dessa framkom en mindre yta med bevarade arkeologiska lämningar. På 0,8 meters djup påträffades en lagerföljd med fyra lager (figur 5–6). Den var sammanlagt 0,6 meter tjock. Överst fanns lager 1, ett 0,4 meter tjockt, mörkgrått siltlager. Det tolkades vara ett påfört utfyllnads-lager och innehöll även tegel, småsten och träbitar. Under framkom ett 0,05 meter tjockt lager av ljus, gråbrun lera, lager 2, som tolkades vara en preparerad markyta. Sedan fanns lager 3, ett 0,15 meter tjockt lager av mörkgrå silt som liknade lager 1 och tolkades vara ytterligare ett påfört utfyllnadslager. Därunder framkom undergrunden, som bestod av ljusbrun lera och låg på 1,4 meters djup.

I södra delen av lagerföljden fanns inte lager 2 och 3. Istället påträffades lager 4, som var 0,2 meter tjockt och bestod av brunt grus. Detta tolkades vara en anlagd markyta ovanpå undergrunden. Inget av lagren innehöll några fynd eller något daterbart material.

Figur 6. Lagerföljden under elledningarna under den östra trottoaren från väster. Överst syns det mörkgrå lager 1, sedan det tunna ljusbruna lager 2, och underst det mörka lager 3. Längst till höger syns lager 4 av brunt grus.

Ytan med bevarade lager var cirka 4 meter lång och 1 meter bred. Öster om framkom en stenmur, stenkonstruktion 1, som tolkades vara grunden till en byggnad som har stått utmed Generalsgatan, och som har legat vägg i vägg med den nu befintliga byggnaden på Generalsgatan 8. Stenarna påträffades på cirka 0,2 meters djup och var 1 × 0,3 × 0,3 meter stora. De har troligen tillhört ett hus från 1800-talet.

Tolkning och utvärdering

I större delen av schaktet påträffades inga arkeologiska lämningar (figur 7), men under elledningarna under den östra trottoaren framkom en lagerföljd med fyra lager (figur 8). Två av lagren tolkades utgöra en tidigare marknivå, men eftersom varken fynd eller daterbart organiskt material påträffades så går det inte att säga hur gammal denna marknivå kan ha varit. Vid undersökningen framkom även en husgrund som troligen var från 1800-talet.

Figur 7. Översikt över västra delen av schaktet från sydväst.

Figur 8. Östra delen av schaktet från söder. Bredvid elledningarna syns en sten i stenkonstruktion 1.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Norrköpings stadsarkiv

<https://www.norrkoping.se/kultur-och-fritid/bibliotek-och-arkiv/stadsarkiv/kartor.html>
Norrköpingskarta 1879

Litteratur

- Bertheau, M. & Dardel, E. 2010. *Äldre bebyggelse i kvarteret Ruddammen*. Arkeologisk förundersökning av del av RAÄ 95. Norrköping stad. Östergötlands län. Rapport från Arkeologikonsult 2010:2378.
- Carlsson, M. & Runer, J. 2012. *Holländare, ryssar och tobak. Odling och bebyggelse inom kvarteret Ruddammen i Norrköping*. Särskild arkeologisk undersökning, RAÄ 96. S:t Johannes. Norrköping stad och kommun. Östergötlands län. Rapport från Arkeologikonsult 2012:2410.
- Karlsson, P., Menander, H. & Westerlund, J. 2001. *En 1600-talskällare i kv. Vattnet*. Norrköpings stad och kommun. Östergötland. UV Öst rapport 2001:60.
- Kristensson, P. 2016. *Norrköpings gatunamn*. Klingsbergs förlag, Norrköping.
- Kristensson, P. 2018. *Norrköpings kvartersnamn*. Klingsbergs förlag, Norrköping.
- Romedahl, H. 2017. *Kv. Ruddammen 7*. Arkeologisk förundersökning inom kv. Ruddammen 7. Norrköpings stad och kommun. Östergötlands län. Rapport från Östergötlands museum 2017:1.
- Sundberg, K. 2001. *Nya Torget*. Norrköpings stad och kommun. Östergötland. UV Öst rapport 2001:46.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM22022
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-21872-2021, 2022-02-17
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202200197
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	14-17 juni 2022
<i>Personal:</i>	Fredric Wirbrand (projektledare)
<i>Landskap:</i>	Östergötland
<i>Län:</i>	Östergötland
<i>Kommun:</i>	Norrköping
<i>Socken:</i>	Norrköpings stad
<i>Fastighet:</i>	Ruddammen 8
<i>Fornlämning:</i>	L2009:7173, stadslager
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Koordinater:</i>	N 6495330-6495337 / Ö 569292-569304
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Längd (m)	Bredd (m)	Area (m ²)	Maxdjup (m)	Kontexter
1	11	6	57	3	Lager 1 Lager 2 Lager 3 Lager 4 Stenkonstruktion 1

Bilaga 2. Kontexttabell

Kontext	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)	Djup (m)	Beskrivning
Lager 1	3	1	0,4	0,8	Mörkgrått siltlager, med inslag av tegel, småsten och träbitar. Tolkades vara ett påfört utfyllnadslager.
Lager 2	3	1	0,05	1,25	Lager av ljus, homogen, gråbrun lera som tolkades vara en tidigare mark-nivå.
Lager 3	3	1	0,15	1,3	Mörkgrå silt, troligen ett påfört utfyllnadslager.
Lager 4	1	1	0,2	1,25	Lager av brunt grus som troligen utgjort en anlagd markyta.
Stenkonstruktion 1	4	0,3	0,3	0,2	Del av husgrund till byggnad som stått utmed Generalsgatan.